

ORDE DER VERDRAAGZAMEN

Gevestigd te 's Gravenhage

Kon. goedgekeurd 22. 2 1958.

ODV-groep HILVERSUM

Secretariaat Heuvellaan 11, Hilversum.

Tel. 02150 - 10481

Een x in de kantlijn duidt op een vraag, een - op een antwoord.

Hilversum, 6 maart 1972.

Goeden avond, vrienden,

Wij zijn niet alwetend of onfeilbaar en ik hoop, dat U daar ook rekening mee wilt houden.

Het onderwerp, - dat heeft U zelf gesteld - is

CHINA IN DE KOMENDE TIJD

Wanneer we daarover gaan praten, dan moeten we, geloof ik, wel eerst een paar dingen over het China van vandaag zeggen. Ik hoop, dat U daar geen bezwaar tegen hebt.

Kijk eens, dit China wijkt in zijn opzet heel sterk af van praktisch elke andere maatschappijvorm, die we op het ogenblik kennen. Dat is te danken aan het feit, dat dit China geboren is uit - zeg maar - guerilla-oorlog. U weet misschien, hoe die tragische geschiedenis verlopen is.

Toen het Keizerrijk was afgelopen, hebben we westerse invloeden gekregen zo tot 1903, daarna inval van de Japanners. Daarna is er dan een poging geweest om weer een republiek tot stand te brengen en daarin speelden de oude waarden van het keizerrijk China nog een grote rol. Daaruit is dan het verzet gekomen van Mao.

Mao heeft toen die verre reis gemaakt, die lange tocht. Dat was dus een situatie, waarbij alle mensen, die ook vandaag de dag eigenlijk nog van belang zijn, met elkaar moesten omgaan op voet van gelijkheid. In een guerilla-oorlog kán er geen groot verschil zijn tussen een officier en een soldaat. En een deskundige op één terrein moet ook heel rustig als arbeider op een ander terrein kunnen optreden.

Er is dus een maatschappij-opzet geboren, waarbij alle elite-principes, die we ook elders wel vinden, praktisch niet bestaan. Dit heeft zich ontplooid tot het Maoistische China. En toen daar een meer centralistisch-denkende groep in ontstond, kregen we te maken met de zogenaamde culturele revolutie, de opstand van de jeugd. Dat heeft gevoerd inderdaad tot een nivellering van praktisch allen, behalve, vreemd genoeg, in het leger.

Nu is het Chinese leger niet een leger, zoals U dat kent. Het is dus geen leger van alleen militairen. Het zijn mensen, die militair zijn, maar daarnaast zich bezighouden met wegenbouw, optreden als hulpkrachten voor de oogst of optreden als arbeiders in fabrieken, wanneer dat nodig is. En daarnaast nog heel rustig onderwijs geven in de dorpen, benevens de medische verzorging van grote delen van het land zelfs op zich nemen. Het is dus een totaal andere opzet van een leger, dan wij gewend zijn. De officieren hebben toen geprobeerd om de macht over te nemen en dat is een tijdlang bijna geslaagd. De hoofdmans was de bekende Lin Piau.

En op een gegeven ogenblik is men in staat geweest, om ook al die officieren, die zich bóven de menigte wilden plaatsen, te elimineren of weg te zuiveren. Wat is overgebleven, het China van vandaag, is dus een China dat bestaat uit een grote reeks, eigenlijk zelfstandige en slefstandigfunctionerende, kleine groepen. Wanneer we te maken hebben met een paar communes, dan zullen we tot de conclusie komen - landbouw dus - kolchos-systeem, zou je het misschien kunnen noemen - dan zien we, dat allehand kleine boertjes in zo'n commune verenigd zijn en dat heel vaak een dergelijke agrarisch geörienteerde groep ook nog bepaalde kleine industrieën kent. Deze decentralisatie bepaalt het karakter van het China van vandaag. Maar ook de toekomst.

Want in een maatschappij, waarin je probeert, het elite-principe uit te roeien en waarbij je zelfs zover gaat, dat je erkende grote wetenschapsmensen ertoe brengt, om heel nederig zich weer te onderwerpen bij het uitvoeren van bepaalde taken, bij training e.d. aan degenen, die ver onder hen zouden staan - een soort van wisselwerking daar kun je nooit te maken krijgen met de sterk gelaagde maatschappijstructuur, die we in het westen kennen. Ik hoop, dat het tot zover duidelijk genoeg is, het is een politiek onderwerp.

En dan moeten wij ons dus realiseren, dat voor die mensen ergens de eigen belangrijkheid in een gemeenschap, in een productieproces veel groter is dan in een westers georienteerde maatschappij, zelfs in Rusland, mogelijk is. Rusland is centralistisch, sterk bureaucratistisch centralistisch. China kent wel een bureaucratie, maar deze is eerder een registrerende, wordt dus in haar beleidsmaatregelen voortdurend gecorrigeerd door de kleinere eenheden, die hun eigen besluiten en beslissingen nemen en die dan aan de centrale regering of het centrale bestuur voorleggen.

Mensen kunnen niet helemaal zonder geloof. In China was er filosofie, voorouderverering, daarnaast bepaalde vormen van Buddhisme. De oude structuur was helemaal opgebouwd op filosofie, zoals U weet en het kennen van de klassieken was dus de eerste vereiste, om een functie te krijgen. In het Keizerrijk was het zelfs zo erg, dat je b.v. om kapitein te worden in het leger allehand klassieken moest kunnen citeren, kunnen uitleggen en vooral mooi moest kunnen neerschrijven. Ik weet niet, wat een kapitein in een leger daaraan heeft, ik zou zeggen eerder een dokter, dan heeft hij een leesbaar handschrift. Het resultaat is geweest, dat, al verander je de sociale opzet, dat er iets van dat interim blijft hangen. Je lacht in het westen misschien een klein beetje, wanneer al die Chinezen allemaal met het rode boekje staan te wapperen en je denkt: nu ja, dat is een soort bijgeloof, 't is een ritueel dus. Nee, het is iets méér.

Kijk, in de plaats van de klassieken, zijn de geschriften en aforismen heel vaak van Mao gekomen. Deze nemen de plaats in van de vroegere klassieken. Door die klassieken te kennen, gaf je te kennen dat je er bij behoorde. Het is zoiets als vroeger: het kennen van de klassieken, het afleggen, al was het maar van een of twee regeringsexamens met goed gevolg, je deed behoren ergens bij de Keizer. En dat betekent dus, dat de doctrine, die daar op het ogenblik bestaat, een religieus karakter heeft en aan de behoefte, zelf een belangrijk deel te zijn van het geheel, tegemoet komt. Ook deze psychologische ontwikkeling zullen we, wanneer we de toekomst verder willen bekijken, moeten gadeslaan.

Nu is China altijd hoofdzakelijk een landbouwgebied geweest. Landbouw is daar dus het voornaamste. Industrieën, die daar de laatste tijd zijn opgezet, zijn eigenlijk ingepast in de landbouwstructuur. Hier zegt men: die landbouw moet maar weg, want we hebben een fabriek nodig. Daar zegt men: de landbouw is hier, we hebben nog een stukje over; welke industrie kan beantwoorden aan de behoeften en mogelijkheden van de landbouw van de streek.

Er is door deze verandering van structuur een veel grotere verbondenheid eigenlijk aan het systeem, dan men zich voor kan stellen.

En dat is niet, zoals men hier denkt, een communistisch ideologische, het is een in feite menselijk nationalistische. Zo'n land kan natuurlijk zich veel sneller ontwikkelen, dan een land, waarin alles b.v. democratisch gaat of waar een topzware bureaucratie in een dictatuur sterke eenzijdigheid van ontwikkeling bevordert. Van een algemene ontwikkeling kan dus voorlopig zeker gesproken worden.

We moeten verder rekening houden met het feit, dat functievervlechting, die hier alleen voorkomt, wanneer je b.v. aandeelhouder bent en commissaris van de ene firma en ook in de raad van commissarissen zit van de andere, dat komt daar dus overal voor. Het volk is dus veelzijdiger en in zijn veelzijdigheid wordt het gedreven door de behoefte, zichzelf voortdurend te bewijzen. Het zal U misschien zijn opgevallen, dat alles, wat met officiële zaken te doen heeft in China, in een zeer formalistische taal wordt gezegd. Ze zeggen daar niet: Onze fabriek is er in geslaagd om zoveel leggers voor een belangrijke brug klaar te krijgen in een tijd. Nee, ze zeggen: Aangespoord door Voorzitter Mao zijn we in het zoveelste jaar van dit en dat, gedreven door ons volledig bewustzijn van onze dienstbaarheid aan de totaliteit, uitgaande van..... en dan komt er een hele reeks alleen maar huppeldepup en daartussen zitten de feiten ergens verwerkt. Dat is dus een taal, die voor de westerling heel moeilijk te vertalen is. En een taalgebruik ook, waarvan de implicaties in het westen niet helemaal verstaan worden.

Je kunt dus als westerling die dingen wel ontcijferen, je kunt ze zelfs in vertalingen lezen, want de Chinezen willen heus wel, voornamelijk in het engels maar ook wel in andere talen, al die belangrijke gegevens aan het buitenland voorleggen. Maar een taal is iets, dat kan alleen als communicatie leven. Je kunt niet zeggen: wanneer ik alle woorden ken, dan kan ik begrijpen, wat er gezegd is. Dit onbegrip maakt het dus voor China op het ogenblik heel gemakkelijk om langzaam maar zeker in de westerse maatschappij in te dringen, zonder daardoor zijn feitelijk isolement te verliezen. En ik meen, dat dit vooral in de komende jaren van groot belang zal zijn. Men kan dus heel rustig in de buitenwereld op gaan treden, men kan handelsrelaties aangaan, men kan zelfs gasten ontvangen, ofschoon dat in de komende tien jaar waarschijnlijk nog wel zeer beperkt zal zijn, maar men hoeft niet bang te zijn, zoals de Russen b.v. - dat een ander cultuurbeeld binnendringt in eigen doctrinair geheel.

En dat is een punt, waar je verder over na moet denken, want op het ogenblik is er dus zoveel communicatiemogelijkheid op de hele wereld, dat er bij wijze van spreken Amerikaanse gebruiken binnendringen in Mombasa en dat een Egyptische mode van honderd jaar geleden de haute couture van Frankrijk gaat bepalen. Maar in China hoef je daar niet bang voor te zijn - het belangrijkste punt. En van daaruit zal misschien hetgeen ik U verder ga vertellen, een beetje duidelijker zijn. Mag ik aannemen, dat dit volkomen duidelijk is. Of ben ik nog onduidelijk geweest, dan kunt U het rustig zeggen. Het is altijd moeilijk, wanneer je een klein resumé moet geven, dan moet je proberen duidelijk te blijven en gelijktijdig summier, want over die hele geschiedenis zou nog veel meer te vertellen zijn.

Geestelijke ontwikkeling - en die moeten we er toch even bijhalen - is niet gebonden aan religieuze concepten. Omdat bewustwording niet voortkomt uit de gedachtenwereld in de eerste plaats, maar uit de eigen erkenning in de eigen wereld. Het is de relatie met de wereld, die je hebt en de beleving, die daaruit ontstaat, die bepalend is voor wat je geestelijk zult worden. We zouden daaruit dus mogen opmaken, dat in China op het ogenblik voor vele mensen, - ongeacht hun uiterlijk materialisme of atheïsme, hoe je het noemen wilt - een behoorlijke geestelijke bewustwording plaats kan vinden. Dit speelt bij de verdere ontwikkelingen in China in de toekomst m.i. een grote rol.

Want hierdoor wordt een incarnatie-niveau geschapen, dat voor vele entiteiten, die in een andere wereld hebben geleefd - de westerse bijvoorbeeld - acceptabel is. We moeten er rekening mee houden, dat die toestand op het ogenblik feitelijk al bestaat. En dat dus in komende generaties - dat kunnen we dus zeggen, die worden voor ons actief omstreeks 1980, de tweede zeg maar rond het jaar 2000 of iets daarvoor - dat deze in zich vele westerse geestelijke herinneringen en elementen dragen. En dát betekent dat, al zou de structuur van China in de eerstkomende eeuw waarschijnlijk niet zoveel veranderen, er tóch in de mentaliteit zeer grote veranderingen plaats vinden.

Op grond daarvan stel ik: de eerste dertig, veertig jaar zal China voornamelijk nationalistisch ageren en daarnaast een soort zending bedrijven naar buiten toe - het Maoïsme is, zoals ik al gezegd heb, een soort geloof, dat aan een heleboel mensen bevrediging geeft en door hen dus wordt beschouwd als iets, waar andere mensen eveneens hun doel, hun bestemming in kunnen vinden. Die missio-nering zal waarschijnlijk wel bestreden worden, we zullen met vele vervalsingen van de Maoïstische principes en actieprincipes te maken krijgen, maar China zelf zal in die tijd naar buiten toe niet bepaald sterk optreden. Wel moet er rekening mee worden gehouden, dat China op dit ogenblik reeds bezig is, om zich naar een soort toppositie in Azië toe te werken. Hier heeft waarschijnlijk toe bijgedragen de enorme behoefte aan erkenning van de wereld, die tot voor kort aan Rood-China onthouden werd. Er is een behoefte om zich te laten gelden en Japan heeft een bepaalde erfenis aan denken achtergelaten in dit China, waardoor het streven naar aziatische prioriteit onvermijdelijk is. Maar, naar ik meen, zal dit niet middels directe oorlogen en direct geweld gaan, wel via propaganda, wel via het ondersteunen van alle groepen, die tégen China gerichte gouvernementen zouden willen aantasten.

De gevaren, die China oplevert voor Rusland, zijn in wezen hoofdzakelijk ideologisch. Het is de tegenstelling tussen een centralistische bureaucratie en een in feite uit kleine delen opgebouwd China. En wanneer de Chinezen duidelijk kunnen maken, dat die sterk centralistische leiding niet nodig is, dan zou hierdoor wel eens de positie van Rusland, in de satellietlanden vooral, kunnen worden aangetast. En daarbij ook zouden vele nationalistische groepen in Rusland zelf kunnen ageren. Rusland zal dus m.i. in die veertig jaar, waar we het nu over hebben, voortdurend tegen China blijven intrigeren.

Deze intriges zijn natuurlijk ook wel bepalend voor de houding, die China zelf zal aannemen tegenover de westerse wereld. China heeft geen behoefte - laten we dat voorop stellen - aan contact met de westerse wereld. Maar het wil een ingesloten worden door russische groeperingen of met Rusland geliëerde landen graag voorkomen. Het is hetzelfde, wat Rusland er toe brengt b.v. om in Europa allehand vreemde dingen uit te halen en ook in Azië en Afrika voortdurend in te grijpen. Het is een poging om te voorkomen, dat men wordt omcirkeld door vijandige krachten. En U weet, de Amerikanen hebben deze techniek destijds ook toegepast en er is zelfs iemand, die daar profijt van probeert te plukken - in Malta.

In die veertig jaren, neem ik aan, dat, gezien de methode van werken, China wetenschappelijk met grote sprongen vooruit zal gaan. Aan het einde van die veertig jaren zal het met zijn wetenschappelijke ~~ruimtevaart~~ mogelijkheden, zowel op het gebied van de krijgskunde, geneeskunde als anderszins de gelijke of meerdere zijn van de meeste werstelijke landen. Die tweede generatie zal m-i. daar een groot aantal mensen brengen, die, onbewust, toch geörienteerd zijn op het elite-principe. Ik neem daarom aan, dat bij het aflopen van de door mij genoemde veertig-jaar-periode in China wél een langzame scheiding zal ontstaan tussen een soort regerende kaste en het volk.

Dit impliceert dan ook grotere agressiviteit. Een China, dat in zichzelf een zeker evenwicht weet te vinden en waarin de samenhangen eerlijk gezegd, nu pas langzaam aan en voortdurend verder aan het kristalliseren zijn - enkele jaren geleden waren er zelfs nog wijsgeren, die zich tegen het chinese communisme verzetten - moet dus wanneer er weer een superklasse is, de eventuele sentimenten en agressie ván het volk naar buiten wegdrijven. Dat heeft men nu al gedaan door de grensgeschillen met Rusland en de infiltratie in Mongolië. Men zal dit dán ongetwijfeld eveneens doen en dan vermoed ik, dat deze agressie zeer bepaald zal inhouden - mogelijk reeds binnen 40 jaar - het trekken van Taiwan bij China en daarnaast een verdere operatie, waardoor Buiten-Mongoliërs eigenlijk ook Chinees worden. Het is aan te nemen, dat deze pogingen ook Noordelijk zullen worden uitgewerkt, zodat via Korea, ook bepaalde delen van Siberië geïnfiltreerd worden. Tot oorlog leidt dit echter - zoals gezegd - niet.

Ná die 40 jaar veronderstel ik wél oorlog, althans gewelddadig ingrijpen van China ergens. Dit gewelddadig ingrijpen van China wordt niet - zoals men misschien veronderstelt, veroorzaakt door overbevolking. Wat dat betreft zijn ze in China verstandiger dan in Europa. Men gaat namelijk uit van het standpunt, dat je het aantal kinderen maar een beetje moet beperken. Men doet dit o.m. door de aanvaardbare huwbare leeftijd aanmerkelijk hoger te stellen. Het is hier trouwens al eens gezegd, ze zijn daar pas huwbaar, als ze 28 zijn.

(onverstaanbare vraag)

Ja, in de produktie scheelt dat een eind, terwijl men dus ook andere methoden toegankelijk maakt. Ik geloof, dat U daar dus wel rekening mee moet houden. Het is niet zo, dat al die Chinezen uit de grenzen zullen barsten, het is wél zo, dat, wanneer er een topklasse in China bestaat, die van het volk wordt gesepareerd, het volk een afleidingsmanoeuvre moet hebben. En dat zal dan ongetwijfeld zijn een grijpen naar de macht, waarvoor volgens mij dus eerst delen van het russische gebied in aanmerking komen plus Taiwan, daarnaast echter in zuidelijke richting allehand machtsgrepen kunnen worden verwacht. Dit impliceert ook, dat na ongeveer vijftig jaar China in staat zal zijn om aanvallen te doen op elke grote mogendheid, die de waardigheid en waarde van dit chinese rijk volgens de heersende opvatting onvoldoende aanvaardt.

Het is moeilijk om hier schattingen te maken. Ik meen echter dat dit China, dat op het ogenblik, zoals U weet, reeds in het bezit is van de H-bom en dus in zijn ontwikkeling van ballistic missiles eveneens zeer ver gevorderd is, in die tijd ook een groot gedeelte van de Japanse kennis van de electronica in zich zal hebben opgenomen waardoor het in staat zal zijn om technisch dus de wereld langzaam maar zeker technisch te domineren. Die dominantie verwacht ik, als mogelijkheid, binnen 80 a 90 jaar vanaf heden. Het is niet noodzakelijkerwijze zo, dat hier wereldoorlog of weet ik het wat voor oorlog mee gepaard gaat. De waarschijnlijkheid - want als je op zo'n grote termijn kijkt, dan moet je de tussenliggende fasen maar interpreteren, en dat betekent dus, dat we met waarschijnlijkheden en niet met zekerheden te maken hebben - de waarschijnlijkheid is zeer groot namelijk, dat men erin zal slagen, zodanig sterke Maoïstisch denkende groepen - waarschijnlijk werkende in communeverbanden - in andere landen onder te brengen, dat hierdoor zonder veel moeite en zonder slag of stoot misschien zelfs, een groot gedeelte van Zuid-Amerika onder de directe invloed komt.

Dat impliceert ook, dat de handelsrelaties met de wereld en de invloed op de wereld-economie zodanig groot is, dat vanaf deze tijd men zich naar China zal moeten voegen ongeveer op dezelfde wijze, waarop dit o.m. op monetair terrein op dit moment ten aanzien van de Verenigde Staten gebeurt.

Ik verwacht in China echter toch steeds weer een teruggrijpen naar de gelijkheid en dát impliceert, dat ik ongeveer honderd jaar af heden in China grote omwentelingen verwacht. Deze zullen op de buitenlandse betrekkingen waarschijnlijk weinig of geen invloed hebben, maar ze zullen wél dus weer een guerilla in het land zelf doen losbarsten en naar ik meen, zal het volk - de gemiddelde opvoeding is dus aanmerkelijk beter reeds nu dan in de tijd van Chang Kai Tcheh b.v. zodanig kunnen ageren, dat daar geen elite tegen bestand zal zijn. Ik neem aan, dat China regelmatig grotere of kleinere revoluties door moet maken, waarvan de grootste ongeveer over honderd jaar komt. Deze revolutie zal dan m.i. mede voeren tot een wegvallen van de tegenstelling, die op het ogenblik nog zo sterk tussen China en de westerse wereld wordt gehandhaafd.

x In welk opzicht?

- O, dat is heel eenvoudig. Kijk eens, de Chinezen zijn mensen, die zichzelf zien als het centrum van de wereld. Dat is iets, wat in het Keizerrijk eigenlijk is opgekomen, onder de Manchu-dynastie nog eens heel sterk is benadrukt en wat voor hen eigenlijk een soort rechtvaardiging is; het afwijzen van de "vreemde duivel" van eens is dan misschien wat minder geworden, broederschappen als de Blauwe Lotus bestaan niet meer, tenminste niet meer in de vroegere vorm er is niets van overgebleven. Op het ogenblik is het werkelijk zó, dat de Chinees een vergelijking tussen zich en anderen eigenlijk iets onmogelijks vindt. Dat kan op het gebied van prestatie wél, maar als het gaat om menselijke waardigheid niet. Dan zijn de Chinezen de beschaafden en de anderen zijn de beesten. Dan klinkt misschien erg vervelend en ze zijn ook meestal te beleefd, om het hardop tegen je te zeggen. Maar dat is dus de mentaliteit, die er bestaat. En dat is ook de scheidslijn, die volgens mij nog bijna honderd jaar blijft bestaan.

Het is begrijpelijk. Het is een groot land. Een groot gedeelte van de natie leert nu nog lezen en schrijven. Analphabetisme wordt sterk bestreden, maar men heeft altijd toch nog een 24-25% analphabeten op het ogenblik. Dat zijn veelal ouderen, dat geef ik toe, maar dat bewijst dus wel, dat de ontwikkeling nog betfekkkelijk laag is. De scholing wordt bevorderd, zeker. Er zijn vele universiteiten, zeker. Maar de universiteiten kunnen maar een heel klein percentage opleiden van de mensen, die capaciteiten hebben op het ogenblik. En dat betekent, dat een groot gedeelte van dit China centraal stellen als een soort middelpunt van de wereld en van alle evolutie voorlopig nog wel blijft duren. Ik hoop, dat dit niet als een belediging wordt gezien tegen China, ik constateer alleen het feit. Ik neem aan, dat er honderd jaar of meer voor nodig is om dit op te heffen.

De dominerende rol van China in de wereld zou in vele opzichten goed kunnen zijn. In de eerste plaats zitten we dan al heel ver, of in ieder geval aardig ver, in de Aquarius-periode. Dat is belangrijk. Want de broederschapsgedachte is voor de Chinezen eigenlijk vanzelfs sprekend. Alleen hebben ze die tot nu toe niet willen uitstrekken in de richting van de blanken b.v. of van de negers. Het gaat om hun eigen ras en misschien, de laatste tijd, enige rasverwante groepen. Het zal U duidelijk zijn, dat, wanneer ze eenmaal die gedachte van broederschap en verwantschap met de wérelde gaan voelen, dat hierdoor een synthese gaat ontstaan tussen China met zijn vele technische bereikingen, maar toch ook met zijn oude tradities, die nog steeds een grote rol spelen, en de rest van de wereld. Ze zijn dus wel naar buiten toe veranderd, maar de psychische achtergronden zijn hetzelfde. En deze synthese zou m.i. kunnen voeren tot een absorptie van een gedeelte van de westelijke cultuur door China en omgekeerd een dominerende invloed van de Chinese cultuur op vele westelijke gebieden, die in hun sterkere industrialisatie en vervreemding van eigen geestelijke waarden in die tijd zich wel enigszins leeg en hongerig zullen voelen.

Ik dacht verder, dat we dan ongeveer vijftig jaar krijgen, waarin dus een sterke stellingname plaatsvindt, ongeacht de chinese invloed. En wel continent tegenover continent. De mogelijkheid is zeer groot, dat hierbij het Euratisch continent als een eenheid gaat functioneren en wel ongeveer vanaf zeventhonderdtwintig jaar. De Amerikaanse continenten zullen ook als een eenheid gaan functioneren, Afrika zal waarschijnlijk met bepaalde delen van Zuid-Azië en ik neem aan, ook Australië dus als een soort Power fungeren. Power, kracht.

En ik geloof dus, dat je eigenlijk daarmee het meeste hebt gezegd.

Wat je moet denken van de Maoistische filosofie? Och, de arbeider is belangrijk, wanneer zijn arbeid wordt gedragen door de politieke overtuiging. Vrij vertaald van Mao. Macht komt uit de loop van een geweer, maar de soldaat moet politiek geschoold zijn. Dat politiek is niet zoals hier, waar we voortdurend wor stellingen hebben tussen B.B. en mijnheer den Uil en zo. Politiek is daar in feite filosofie. Het is een levensfilosofie, een - ja, hoe moet ik het zeggen - een zijnsverklaring. Niet mooi, een germanisme, maar vooruit. De Scholing van de arbeider, van de soldaat, van de geleerde, kortom van iedereen is volgens het chinese denken belangrijk, omdat je een taak pas goed kunt vervullen, wanneer je daarin een vervulling van jezelf vindt. En de vervulling voor jezelf kun je pas vinden, dat is dus een chinese zegswijze, door het bewust één zijn van het geheel. Dit betekent, dat je op den duur je zelfstandigheid weer gaat herwinnen, nu wordt die door heel veel mensen voor een deel terzijde gezet, omdat ze, in de enorme inspanning, die nodig is nog steeds, om de hervorming van China verder tot stand te brengen, de mogelijkheid niet hebben op dit gebied.

En dan, wat vermaak betreft b.v. Vermaak is in China op het ogenblik datgene, wat je in je vrije tijd dan prettig vindt en waarmee je gelijktijdig, hetzij de ideologische vorming, de technische vorming of eventueel de eigen lichamelijke vorming bevordert. Maar op den duur zullen daar toch verschillen in komen. Dan krijg je dus volgens mij te maken, met een maatschappij, waarin je dus voor een gemeenschap werkt gedurende bepaalde werkuren, die dan waarschijnlijk over 200 jaar aanmerkelijk korter zullen zijn, ik denk, dat we dan ongeveer 26-urige werkweken zullen hebben - en in de vrije tijd krijg je dan een terugkeer tot die fase, die we hier hebben gekend, zeg maar vanaf 1850 tot 1920. De gentleman-onderzoeker, zoals men dat noemde. De man, die in zijn kelder een laboratorium er op nahield, dat soort dingen. De mensen gaan dus fabriceren, ze gaan onderzoeken, ze gaan werken, omdat het hun liefhebberij is, maar in feite op een wijze, die voor de gemeente nuttig is. Ze zullen er dus niet aan denken om te zeggen: ik ben uitvinder, dit is mijn uitvinding. Neen, ze zeggen: ik vind het prettig om uit te vinden en wanneer ik iets goeds kan brengen, waariedereen wat aan heeft, dan heb ik dáárdoor mijn eigen bestaan pas gerechtvaardigd. Ik dacht, dat dat van groot belang zou zijn. Mijn liefhebberij, mijn tijd, die ik eraan besteed heb. Ik geloof, dat het een enorme rijke wereld zal zijn, dan.

En dan - we hebben het over China en zijn onwillekeurig geneigd om dan in te gaan op andere verschijnselen, maar daar kunt U dan straks over vragen - dan kom ik verder tot de conclusie, dat de Chinezen, die zoals we weten, wel wat bijgelovig is geweest altijd, maar waarbij werkelijk de religieusiteit een heel beperkte rol heeft gespeeld, juist door deze meer individualistische ontwikkeling binnen een gemeenschap zal komen tot een vertaling van zijn gevoelens in iets, wat ik religieus of esoterisch-religieus zou moeten noemen. De innerlijke mens zal wel degelijk een grote rol gaan spelen en ik vermoed zelfs, dat daarbij de wetenschap bijvoorbeeld een deel van de magie gaat omvatten. Je kunt het ook omgekeerd zeggen. Een vervlechting van alle waarden is onder die omstandigheden mogelijk, want dat betekent, dat alle geestelijke krachten, die tot uiting komen en waar je op dit ogenblik geen belangstelling voor kunt hebben in die gemeenschap, weer naar voren komen. Ik vermoed, dat we te maken krijgen met een niet als kerk te omschrijven religieus gevoel, dat in groeps-

samenwerking ook weer hier tot een aanmerkelijke verbetering van alle mogelijkheden tot functie weet te komen.

En dan ten laatste meen ik dus, dat het grote gevaar, dat op het ogenblik bestaat, is gelegen in de verknochtheid aan Mao. Officieel leeft Mao nog, maar ook dat zal men niet zo lang meer vol kunnen houden, vrees ik. Je kunt van Mao een held maken, maar dat is natuurlijk erg gevaarlijk. U weet dat wel, dat is een verhaaltje over Lenin: Iemand kwam aan de Hemelpoort en wou Lenin spreken. Die kende niemand daar. Toen zei hij: ja, ik bedoel die man, die gezegd heeft, dat elke keer, wanneer de socialistische principes worden verloochend, zich om zal draaien in zijn graf! Aah! zegt Petrus: De Wentelaar! Een rotmop misschien, maar aan de andere kant iets, wat iets duidelijk maakt, dacht ik.

Mao is nu al legende en ik geloof niet, dat de verering van de mens Mao, die op het ogenblik dus nog sterk op de voorgrond staat noodzakelijk is. Ik dacht, dat de principes, die Mao heeft geleerd, maar vooral de totaal nieuwe vorm van maatschappelijke samenwerking die zo sterk past bij het karakter van de Chinees en die in andere vorm in die wereld altijd een rol hebben gespeeld, dat die voornamelijk belangrijk zijn. Ik dacht, dat het wegvallen van Mao dus weliswaar aan de top een machtsstrijd tot stand brengt, maar, dat wie ook de macht krijgt, de directie van het volk zelf daardoor niet wordt aangetast. Ze zijn té rustig bezig met hun ontwikkeling om zich te laten beheersen en domineren door kleine groepen, zoals dat in het verleden zo voortdurend is gebeurd.

En daarom neem ik dus aan, dat U voorlopig met belangstelling naar China kunt kijken. Ik meen niet, dat het chinese systeem aanvaardbaar is voor het westen, let wel. De reden daarvoor is, dat de ontwikkeling van het chinese volk en b.v. het nederlandse volk dermate different zijn, dat er in de nederlandse volkscultuur en in de gedrag patronen, die hier maatschappelijk normaal zijn, eenvoudig geen referentie is te vinden voor de samenwerkingsprincipes, waarop de chinese maatschappij is opgebouwd. Maar ik ben er wel van overtuigd dat U met veel belangstelling in de komende tijd naar dit China zult blijven kijken. En onthoudt U wel dit: Wanneer China wordt uitgedaagd en dat wil zeggen: wanneer men dus het China, zoals het nu bestaat, zou storen in zijn vreedzame ontwikkeling, of het op een of andere manier zou kleineren, dan is het reeds nu in staat, om een verschrikkelijk antwoord te geven. En China is op het ogenblik, dat moet U wel bekijken, een fabriek, waarvan je driekwart kunt uitschakelen, zonder dat het functioneren van het overblijvende deel daardoor ook maar iets minder goed en rationeel wordt. Dat geldt zeker niet voor Rusland. Wanneer daar bepaalde bestuurscentrales uitvallen, dan is het hele land in wanorde en dan is een verder instandhouden van de huidige economie niet mogelijk. In China wel. China kan zich dus veel meer permitteren. En, wanneer staatslieden dat bekijken, en begrijpen, dan zullen ze China ook respecteren.

Maar voor U allen zou ik hier wel willen zeggen: Al heb ik zeer grote en goede verwachtingen van China in de toekomst, zo betekent dit niet, dat de Chinese filosofie of zelfs maar de revolutionaire tactiek, die door de Chinezen wordt aanbevolen en gebruikt past in b.v. de westelijke samenleving. De verschillen in achtergronden en milieu zijn niet zonder meer terzijde te stellen. Wat in China normaal was, b.v. wanneer iemand failliet gaat en hij trekt zich terug in de bergen, wordt rover tot hij weer genoeg heeft om weer als respectabel burger verder te leven. Dat is hier niet mogelijk. Hier ga je dus als mens?failliet, dan zet je het geld op een bank in het buitenland en dan kom je onder de naam van je vrouw met een nieuwe firma terug. Dat lijkt er ook wel op, hè. Maar de erkenning van, zeg de rooftocht, om jezelf daardoor weer aanzien te geven, die kennen wij hier niet.

Zo kennen we hier ook niet het denken van de Chinees, waarbij - vergeet dat niet - waarbij het leven heel wat minder belangrijk wordt geacht van het individu, als b.v. hier in Nederland en bepaalde andere landen; dat een revolutionaire taktiek, die zonder meer slachtoffers maakt, niet aanvaardbaar is en dus een zodanig heftige verdeeldheid en terreur zelfs kunnen doen ontwikkelen, dat daardoor westelijke landen gewoon ten gronde worden gericht. Dat is voor China misschien aanvaardbaar, maar ik geloof niet, dat iemand gelukkig is, wanneer hij in zijn land als laatste Maoïst overblijft en dan alleen maar uit kan kijken over de ashopen, van wat eens toch een welvarend land is geweest. Ik geloof, dat je daar rekening mee moet houden.

Ja, dan heb ik nog één commentaar en dan zijn we er, wat de inleiding betreft. Er is wel eens gezegd, dat de pogingen, die men op het ogenblik in China doet, om een nieuw soort mens te creëren, niet anders zijn dan een enorm experiment. Waarbij men uitgaat van het standpunt: wanneer je de ontwikkeling beheerst, beheers je de vorming van de mensheid. Ik geloof, dat dat ten dele juist is.

Er is inderdaad een poging gewaagd om het volk te veranderen van aard. En men heeft dit niet gedaan door de volkseigen karakteristieken aan te passen, maar wel door het milieu aanmerkelijk te wijzigen. Ik dacht, dat de nieuwe mens, de supermens, waar sommige theoretici in China aan denken, niet geschapen kan worden. En wel, omdat de supermens, die zij zich denken, onmenselijk is en daardoor niet meer onder menselijke condities kan leven en niet als zodanig aanvaard wordt. Daar niet alle Chinezen gelijktijdig supermensen kunnen worden, zou dit betekenen, dat China zichzelf vernietigde. Ik geloof danook niet, dat je daar bang voor behoeft te zijn.

Wel is bewezen, reeds nu, dat je dus door aanpassingen in het milieu inderdaad de totale mentaliteit, de denkwijze, de gerichtheid, de belangstelling van de gewone man aanmerkelijk kunt beïnvloeden. Voor de Maoïsten, die werkzaam zijn b.v. in Europa, zou ik zeggen: Het is belangrijk, dat je eerst het denken van de mens schoolt, want zonder dat zijn de milieuveranderingen, die de Maoïstische taktiek eigenlijk eist, niet door te voeren.

En daarmee heb ik mijn inleiding gehouden. U heeft om het onderwerp gevraagd. Ik dacht, dat ik, al is het misschien niet heel erg systematisch, alle belangrijke punten inderdaad wel had behandeld. Als U straks vragen wilt stellen, zou ik U de raad willen geven, U steeds voor ogen te stellen, dat U aan een Chinees geen denkwijze kunt toekennen, die identiek is met de Uwe, zelfs niet, wanneer U Maoïst zou zijn, laat staan, wanneer U een democraat bent. Tussen twee haakjes, een vriend van mij heeft een aardige uitspraak gedaan over Nederland. Zag ik wel even zeggen, hê? Hij zei: "Nederland is een politieke democratie, die het omhulsel biedt voor een economische dictatuur!" Dat is misschien niet zo gek. Maar als je die politieke democratie nu eenmaal hebt en iedereen daarmee vervlochten is, dan kun je geen politiekedictatuur gebruiken om een economische democratie tot stand te brengen. Begrijpt U? Dat is het kritieke punt en daar wil ik nog even op wijzen. En dan wens ik U een aangename pauze.

Maar nogmaals, probeer niet U nederlandse denkwijze te enten op de chinese, er is een té groot verschil in achtergrond, al heeft U als mensen wel een emotionele gelijkheid. Maar de wijze, waarop die tot expressie komt, is dermate different, dat geen parallellen zonder meer te trekken zijn. Tot straks.

D I S C U S S I E

Goeden avond, vrienden,

Daar zijn we weer. We zullen nu overgaan tot het behandelen van de vragen en opmerkingen. Ik zou graag willen beginnen met de eerste schriftelijke vraag.

x Hoe staat het met het occulte leven, respectievelijk denken in China ten opzichte van ons land?

- Ja, dat is niet vergelijkbaar, Wanneer U bedoelt: occultisme in de zin van sterk geestelijk gericht zijn, dan kan ik U zeggen, dat is op het ogenblik zeer miniem. Wanneer U bedoelt occultisme in de zin van gebruik van niet algemeen bekende methoden, krachten, ja, dan wel, dan doet men er wel aan. Dan onderzoekt men ze ook wel en wanneer U dus bedoelt: hoe staat het met het bijgeloof? dan kan ik U zeggen; dat bestaat op het platteland in China nog zeer uitvoerig.

x Kunt U nog iets zeggen over de invloed, die de chinese geneeskunde op de westerse wereld zal hebben?

- Daarop durf ik geen volledig antwoord te geven. U denkt hier waarschijnlijk vooral aan aquapunctuur en dergelijke. Ik zou zeggen, die is er op het ogenblik reeds in het westen, alleen heeft men nu eenmaal, dat is bekend, nogal wat orthodoxie onder de geneeskundigen en daardoor worden dergelijke methoden nog niet of nog niet voldoende gebruikt. Maar dat geldt ook voor bepaalde dingen, die b.v. in Rusland zijn uitgevonden en waar men hier ook nog niet zo graag aan wil beginnen. Dus, wat dat betreft: de geneeskunde daar gaat ongeveer van dezelfde principes uit, maar heeft een veel groter belangstelling voor het zenuwstelsel. De werking van het zenuwstelsel is iets, wat daar op de voorgrond komt steeds meer en het is dus wel mogelijk, dat hierdoor invloed wordt uitgeoefend op het westen. Maar ik geloof toch niet, dat die invloed van overweldigende kwaliteit en omvang zal zijn. Is dit voldoende?

x Ik wou U vragen: is het zenuwstelsel van het gele ras precies hetzelfde als van het witte ras?

- Ja, hoe vreemd het U ook moge klinken, een verschil in pigmentering en misschien zelfs grootte e.d. betekent nog niet, dat de hele machine er anders uitziet. Lichamelijk is sprake van een identiteit, alleen kunnen we dus spreken van lichte afwijkingen, ten aanzien van gedragscode, hereditaire waarden maar die zijn niet zo groot, dat je kunt zeggen: ze zijn anders.

x En het zou dus gerust ook toegepast kunnen worden in het westen?

- Ja, dat is zeker.

x Licht in de wijze van indoctrinatie van de jeugd niet een groot gevaar (voortdurend in spreekkoren herhalen van bepaalde leuzen, het op destructieve wijze vernederen van mensen, die een eigen weg trachten te gaan e.d.) ?

- Ja, daar liggen natuurlijk wel gevaren in. Maar, wat U nu zegt over die indoctrinatie, dat is toch eigenlijk alleen maar een ander systeem van indoctrinatie. Wat moet U denken van b.v. de Verenigde Staten, waar elke klas begint de eed aan de vlag, trouw e.d. Dat is óók indoctrinatie. En wat men in Nederland allemaal vertelt over het welzijn van de democratie of over bepaalde sociale noodzaken, dat is tegenwoordig modern, dat is óók indoctrinatie. Ik geloof, dat je indoctrinatie eigenlijk vindt over de gehele wereld, niet alleen maar in China. Nu kunt U zeggen: is dat van die spreekkoren erg gevaarlijk? Ik geloof het niet, want als je in spreekkoor roept, dan weet je niet eens meer, wát je roept. M.a.w. er gaat wel een suggestieve invloed van uit, maar die suggestieve invloed slaat niet op de betekenis. Het betekent alleen een kritiekloze eenheid.

En dan zegt U: het vernederen van mensen, die zelfstandig denken.

Ja maar, lieve mensen, dat heb je in de Verenigde Staten, dat heb je in Nederland en dat heb je zeker in Rusland, dat heb je in zo veel landen. Zuid-Afrika b-v- als iemand anders denkt, dan men daar wil, op het gebied van b.v. de Bijbel of van de kleurlingen, dan is hij er ook niet prettig aan toe. Neen, ik zou zeggen, dat is toch ook wel iets, dat overal plaats vindt.

En wanneer U zegt: de vernedering, dankt U waarschijnlijk hoofdzakelijk aan de scenes, die zich hebben afgespeeld tijdens de revolutie van de Rode Wachters of volgens de officiële term de zgn. culturele revolutie. U moet daarbij één ding niet vergeten. Ik heb U geprobeerd te vertellen, hoe de sociale opbouw daar is. En mensen, die hun eigen weg gaan, mogen die weg ook wel gaan, mits zij daaruit voor zich geen superioriteit tegenover anderen proberen te destilleren om op grond daarvan te trachten, gezag over anderen uit te oefenen. En de vernederingen, die daar hebben plaats gevonden, zijn uit de aard der zaak wel een beetje verder gegaan, dan aanvaardbaar is. Dat is te verklaren door de jeugd van de revolutionairen, het zijn meestal studenten. En U weet, studenten die denken nu eenmaal nogal tamelijk rechtlijnig in die dingen. Die hebben geen gevoel voor kleine verschillen. Die zullen dus zeggen: Ja, jij vertelt over filosofie dingen, waar wij het niet mee eens zijn en dan zeg je, dat wij het niet weten, nu moet jij ook maar eens vernederd worden. Dat is natuurlijk. Maar dat komt ook elders wel voor, hoor, dergelijke dingen.

Maar het ging daar in hoofdzaak om mensen, die zich tot een elite-klasse wilden ontwikkelen. Het zijn dus ook heel vaak directeuren en voorname ambtenaren, die hier het slachtoffer werden. En dat kwam omdat men dus wilde proberen, het revolutionair element, waardoor de gelijkheid en de enorme samenwerking gehandhaafd wordt, te doen herleven. In die herleving is men toen inderdaad geslaagd, daarna heeft men getracht, om de ergste opstandelingen weg te werken door ze in het Rode Leger te betrekken en dus op disciplinair ongevaarlijke plaatsen te seponeren en zelfs dat is mislukt, omdat nu bepaalde officieren zich als handhavers van de macht gingen zien. En ook die zijn gebroken, zij het dan niet in de straten, publiekelijk, misschien, zoals dat gebeurd is tijdens de culturele revolutie, maar op een soortgelijke wijze. En dat gebeurt nog steeds.

Als er iemand in het dorp is, die denkt, dat hij meer is dan een ander, dan kunnen degenen, die er bij zijn, hem bij de dorpsraad in staat van beschuldiging stellen. En dan mag de man bekentenis doen, toegeven, dat hij gefaald heeft, dan is alles in orde. Maar als hij dan nog durft te zeggen, dat hij meer waard is, dan kan hij een pak slaag krijgen. En dan hoeft hij in die gemeenschap niet meer te proberen om aan de kost te komen.

x U sprak van ooggetuigen, maar die hebben dan gezien, dat soms m
maar één enkele, met een hele groep achter zich aan, dat doordreef.

- Ja, maar dat heb je altijd.

x Ja, maar dan krijg je het verhaal van Orwell, waar ze allemaal
gelijk zijn, maar enkelen zijn meer gelijk dan anderen.

- Neen, dat krijg je niet. Maar je krijgt dus wel het principe,
- dat klinkt misschien erg gek - maar dat ook hier in Nederland een
rol speelt. Wanneer er onbehagen is in Nederland, dan zijn er
enkelingen, die aan dat onbehagen stem geven, door te wijzen op
schuldigen. Dan volgt daaruit een reeks van demonstraties tegen die
schuldigen. Of ze schuldig zijn of niet, vraagt niemand zich af,
dat is een tweede. Maar het zijn enkelingen, die het tot stand brengen.
Kijk naar de acties van de studenten, dan blijkt dat het enkelingen
zijn geweest, die dat in een bepaalde richting hebben gedreven.
Kijk naar de wijze, waarop Nederland gereageerd heeft na de bevrijding
en U ziet, op welke wijze de acties zijn bedreven en hoe ze hebben
plaatsgehad, dan zult U wéér zien, dat in heel veel gevallen dus,
iemand, die de p. had aan een buurman, onmiddellijk die als N.S.B.er
heeft verraden, of hij het was of niet, en dan kon de man flink afge-
droogd worden en dan op een veilige plaats gedeponerd, waar hij ook
jaren moest zitten, voordat hij onschuldig bleek. Dat is precies gelijk.

En nu zegt U: ja, maar in China was dat zo excessief. Ja, misschien wel. Maar is het misschien niet net zo excessief geweest in b.v. Vietnam. En dan wil ik nog niet eens op Mi-Lai wijzen. Dan wil ik gewoon wijzen op de reactie van iemand die bang wordt. Eén man wordt bang en die zegt: Dat zijn geen burgers, dat zijn Viet Cong en hij schiet. Eén kogel, misschien mis. De anderen beginnen mee te schieten en ze vallen neer. Dacht U niet, dat het wel ver- antwoord was (?)

En nu kunt U zeggen: dat is verschrikkelijk. Zeker, dat is verschrikkelijk. Maar leten we niet vergeten, dat degeen, die probeert in een dergelijke maatschappij, - houdt U mijn inleiding en vooral het eerste deel daarvan goed in de gaten - iemand die in een dergelijke maatschappij zich boven de anderen plaatst, die bedreigt daarmee de gehele samenhang. Iedereen moet openstaan voor de ethiek van de gemeenschap en wanneer je die accepteert, is alles in orde. Maar op het ogenblik, dat je zegt: nou, op dat beleid is er geen critiek mogelijk, dan breng je scheiding tussen de groepen tot stand en die scheiding is - dat is nu eenmaal het erfdeel van de revolutie zelf - een gevaar voor het geheel geworden.

En dan vergeet U verder misschien ook nog een ander punt. Namelijk dat de mentaliteit - en dat geldt geloof ik wel voor heel Azië - een ietwat andere is dan hier. Zodat men daar het afranselen van iemand eigenlijk niet als iets byzonders ervaart. U denkt, dat dat een kwestie is van enkelingen. Och welnee. Als U weet, hoe rustig op het ogenblik, in Cambodja, in Laos, in Vietnam, noemt U maar op, maar ook in India, in Iran, iemand wordt neergeslagen voor een kleinigheid, alleen maar om te demonstreren: wij zijn het er niet mee eens, of: dit mag niet, dan sta je hier op je benen te rillen, als Nederlander. En als er hier een beetje geknuppeld wordt, dan zegt iedereen: dat mag niet. Ik ben het er mee eens, dat het niet goed is. Maar dat is altijd nog enigszins beperkt. Maar daar zeggen ze: als we eenmaal slaan, dan moeten we doorslaan. Het is een andere mentaliteit.

Maar ik geloof dus niet, dat U het regime als zodanig voor deze algemeen verbreide en niet alleen tot dit regime beperkte mentaliteit aansprakelijk moogt stellen. Overal, waar onrust is, wordt - en dat moeten we goed begrijpen - vaak iets gedaan, wat absoluut verkeerd is. En als U het niet geloofd, kijkt U dan eens naar Noord-Ierland. Die reacties op zichzelf zijn misschien begrijpelijk, maar ze zijn excessief. Wanneer je zegt: wij willen protesteren, we zullen een gebouw opblazen, dan zeg ik misschien nog: dat gaat. Maar als je dan zegt: maar niemand waarschuwen, want anders gaat het misschien niet door, laat ze dan allemaal maar gedood of gewond worden, dan vind ik dat óók verkeerd. En waar moeten we dat dan aan toeschrijven? Komt dat dan van de Katholiek Kerk af of zo?

Laten we heel voorzichtig zijn met die dingen. Hier in Nederland zelf gebeuren dat soort dingen. En dan moeten we niet zeggen: het is alleen elders erg. Het is een bepaalde mentaliteit. En de mentaliteit van de eenling, om een menigte te verzamelen, om het vuile werk voor hem te doen, bestaat overal. Dan kunnen we hoogstens zeggen, dat de omstandigheden daarvoor op dat ogenblik erg gunstig waren en dan heeft U volkomen gelijk. Maar het is niet zo, dat je kunt zeggen, dat is een eigenschap van het regime, een eigenschap van die samenleving als geheel. We kunnen hoogstens zeggen: het is een veel voorkomend verschijnsel over de gehele wereld, waarbij mensen, die normaal en vanuit zichzelf misschien geen verzet tegen iets durven bieden, proberen velen bijeen te brengen en die ertoe te brengen, hun vijand op de een of andere manier de nek om te draaien. En dan heeft U volkomen gelijk, als U dat stelt. Maar dat moet U niet stellen alleén voor het regime.

U moet mij dit niet kwalijk nemen, het is geen apologie. Het is geen verdediging van China. Dat zou U misschien denken. Het is alleen even wijzen op het feit, dat de mensen overal even gemeen zijn, als het er op aankomt. Of kunnen zijn, aanwezigen uitgezonderd.

x Als ik Uw toekomstvisie van de politieke en militaire ontwikkeling van China goed heb begrepen, dan lijkt het erop, dat de bijzonder hoopvolle en optimistische geluiden van andere sprekers van de ODV, die ons een wereld van terugkerend Licht en Vrede beloofden, toch weer een illusie zullen betekenen, want Uw beschrijving wees m.i. op een eeuwenlange voortzetting van de huidige hachelijke machtsstrijd.

- Maar dat is toch heel logisch? Dacht U dat machtsstrijd ~~niet~~ bepalend was voor het al of niet ontstaan van broederschap? Dan hebt U niet goed geluisterd. Ik heb U juist gezegd, dat juist de broederschapgevoelens, de samenwerking en de eenheid bevorderd zullen worden. Ik heb ook gewezen, - en dat moet ik uiteraard doen - op machtsstrijd, zoals die bestaat. En vergeet U één ding niet. Machtsstrijd wordt meestal niet gevoerd door allen, maar door enkelingen, die allen van hun gelijk weten te overtuigen. Een oorlog wordt gevoerd door staatslieden en generaals, die gemeenlijk volstaan met het geven van bevelen en het uitroepen van de leuzen, en anderen laten sterven. En als je je dat even realiseert, dan moet je zeggen: alleen het feit al, dat een grote oorlog onwaarschijnlijk wordt, steeds onwaarschijnlijker wordt en dat de groeiende macht van China, of moeten we zeggen: de groeiende invloed, maar dat is eigenlijk hetzelfde, tenminste volgens de huidige verhoudingen dat dit dus niet voert tot een onmenselijk overspoelen van Europa en andere delen van de wereld door een gele horde, maar alleen voert tot een bepaalde omscholing, een ander soort van samenwerking, dan zou ik zeggen, dat dat optimisme zeker niet overdreven was. Maar dat we, wanneer we aan optimisme beginnen, ons niet een daarbij passend ^{ideaal} beeld moeten maken.

Als je tegen sommige mensen zegt: je bent gezond, dan zeggen ze: dan ben ik morgen dus jonger dan vandaag. Dát gaat niet samen.

x Maar een spreker heeft toch - ik weet niet meer, hoe lang het geleden is - gezegd, dat er kans bestaat, dat er in de negentiger jaren een expansie is van China naar het westen, die met zich brengt een geestelijke impuls voor de westerse landen. Dat zal twee jaar geleden geweest zijn.

- Dat klopt volledig. En als U goed geluisterd hebt, dan hebt U mij - zij het in andere termen - iets dergelijks horen zeggen. U hebt mij namelijk horen zeggen, dat een uitbreiding van invloed plaats zal vinden.

x Maar ik vond, het kwam een paar jaar geleden zó naar voren, dat dat gewelddadig zou zijn

- Ik geloof niet, dat het een gewelddadige explosie zal zijn. Het ging toen, meen ik, over de positie tegenover Rusland. En dát is een mogelijkheid. Maar ik geloof dus, dat, wanneer je het hebt over de komende ééuwen, je een omvattend beeld moet geven, waarin je - en dat heb ik ook uitdrukkelijk gezegd - de hóófdpunten wel kunt zien. Maar dat de tussenliggende fase op veronderstelling berust. Dus dat je twee punten hebt, maar hoe je van het ene punt naar het andere komt, ligt niet definitief vast, dat kun je niet zien. En

op grond daarvan heb ik een beeld gegeven, dat ik gaf. En, daar het hier gaat over ontwikkeling van een paar eeuwen, meen ik - al zult U dat dan aan onze kant en niet hier kunnen constateren - dat ik, wat de einduitkomst betreft, een zeer redelijk beeld heb gegeven.

Ik wil U er verder op wijzen, dat in deze tijd - en nu hebben we het over vandaag de dag ook - de mogelijkheid groot is, dat de geschillen tussen Moskou en Peking toenemen. Dit kan tot beperkte oorlogshandelingen voeren, het zou kunnen voeren tot het vallen van het huidige systeem in Rusland. Zou! En zolang iets dergelijks onder voorbehoud wordt gezegd, geloof ik, dat het verstandig is het hier niet met zekerheid aan toe te voegen.

x Welke invloed zal China in de toekomst op Afrika hebben?

- Dat is een vraag, waarop ik geen definitief antwoord weet. Ik kan hoogstens dit zeggen: dat dus het Maoïstisch denken en het pragmatisch Leninistisch socialisme beiden op het ogenblik in vele nieuwe staatjes enorme invloed bewerken. Maar daar staat tegenover, dat de totale ontwikkeling van Afrika, de achtergronden van Afrika niet volledig te overzien zijn. Ik geloof dus niet, dat een Maoïstisch communisme, zoals het in China bestaat, denkbaar is in Afrika. Daarvoor zijn de omstandigheden en achtergronden teveel verschillend. Dat echter door steun, door hulp, door onderricht, door politieke invloed ongetwijfeld ook in Afrika vanuit China alle hand invloeden Afrika binnendringen op dit ogenblik en medebepalend kunnen zijn voor de totale ontwikkeling in Afrika, dat kunnen we niet ontkennen.

Ik geloof echter, dat je op de lange termijn niet zult kunnen spreken van een gedomineerd worden door China ten aanzien van Afrika. Ik geloof eerder, dat Afrika, maar dat zal waarschijnlijk nog wel 15 tot 20 jaar duren, voor dat dat helemaal uit de verf komt, een zeer eigen ontwikkeling tegemoet gaat, een geheel eigen ontwikkeling. En dat we daar dus een eigen ideologie, maar ook dus een eigen soort filosofie, een geloof zullen zien ontstaan, dat vermoedelijk dus elementen van de Islam, van het christendom en het fetischisme samen gaat voegen. Er zijn nú al tekenen, die er op wijzen, dat iets dergelijks zich gaat voordoen. Voldoende?

x Is het niet merkwaardig, dat in onze individualistische westelijke wereld vele linkse jongeren maoïstische geörienteerd zijn en dus een dictatuur en een massamentaliteit willen accepteren? Is dit niet een groot gevaar voor onze geestelijke vrijheid?

- Ja, dat zit er wel in, dacht ik. Maar ik geloof, dat U dan ook de oorzaak eerst moet nagaan. Ik meen, dat het maoïstisch denken juist omdat het zich ^{niet} op de nieuwe mens, punt één en punt twee, niet uitgaat van de politiek werker maar van een daadwerkelijke revolutie voor jongeren erg aantrekkelijk is. Want, we mogen spreken over de vrije westelijke wereld, maar zó vrij is ze ook niet. Er is hier in feite ook sprake van een zekere dictatuur. De term democratie, die hier in Nederland wordt gebruikt, geeft alleen maar aan, dat U de mensen moogt kiezen, die uiteindelijk niet veel anders kunnen doen, dan de besluiten van een technocratie goedkeuren. Alles verwerpen bestaat niet? (of: anders verwerken bestaat niet? band onduidelijk) Bij een begroting bijvoorbeeld, en dergelijke. Dus, laten we alsjeblieft eerlijk zijn. Het is in het westen niet zo goed. En die westelijke maatschappij, die schijnbaar, ook in Nederland, streeft naar een groter socialisering, dus ook het vinden van een eerlijke inkomensverdeling en dergelijke, heeft in feite alleen maar geleid tot een sterker verschil in inkomens en levensomstandigheden.

Ik weet niet, of U rekenen kunt. Maar als je elk jaar twee procent van f 20.000.- erbij krijgt en een ander krijgt er 2% van f 10.000.- bij, dan wordt het verschil tussen die twee steeds groter en niet kleiner. En wanneer je dan nagaat de inflatiewaarde, dan kun je nagaan, dat elke keer, wanneer iemand geld naar de bank brengt en dus dure guldens aanbiedt en die na tien jaar er af haalt, wanneer het zo langzamerhand een goedkope gulden is geworden, dat die bank er aan heeft verdient, ook al betaalt hij daarna hetzelfde uit.

Dat zijn allemaal dingen, daar moet U eens over nadenken. Zo mooi en zo netjes is het ook niet. En ik heb het gevoel, dat een heleboel jongeren denken: we zitten in een maatschappij met een systeem, waarin we niets te zeggen hebben en waarin we alleen maar van ons af kunnen bijten. En dan zijn dergelijke doctrines erg, erg aanvaardbaar.

Dat komt natuurlijk ook wel, omdat ze niet begrijpen, wat dat voor hen zelf zou gaan betekenen.

Want voor henzelf zou het betekenen een veel strakkere discipline, dan ze wensen te aanvaarden. Wanneer hun theorieën waar zouden worden. Ik zou zeggen, het is een logisch uitvloeisel van het falen van de westerse democratie en wel, omdat het individualisme wel officieel wordt toegestaan, maar in feite voortdurend wordt gewerkt aan een toenemende nivellering van de massa, dus ook een toenemende massaliteit.

Men heeft namelijk in de westerse wereld een genormde mens nodig een mens, die aan een genoemde norm beantwoordt, zodat je van te voren zijn verbruik en zijn behoefte kunt berekenen en dus ook van te voren het beste kunt uitmaken, hoe je het meeste aan hem kunt verdienen. Het klinkt misschien gemeen, maar dat is ook waar. Dus laten we nu niet beginnen met de westelijke wereld zonder méér te verheerlijken, want ik geloof ook niet, dat dát helemaal juist is.

Ik geloof, dat je moet zeggen, dat het verschil tussen de westelijke wereld en b.v. de Chinese is, dat je b.v. in China een toneelstuk moogt schrijven, maar dat het alleen ongevoerd zal worden en dat het alleen uitgegeven kan worden, wanneer het in overeenstemming is met de doelstellingen van de gemeenschap. En hier in Nederland kun je tegenwoordig gemakkelijk subsidie krijgen, wanneer je een toneelstuk schrijft, dat voor het merendeel van de mensen geen samenhang vertoont en voor de anderen beledigend is. En dan krijg je het ook nog wel geproduceerd. En dat is nogal een verschil. De nadruk op het individualisme ligt hiér in hoofdzaak op de ónbelangrijke punten. Terwijl het werkelijke leven, of moeten we zeggen het welzijn in plaats van de welvaart - om bekende termen te citeren - over het algemeen nu niet bepaald beacht wordt. Er wordt niet gevraagd: wat doe ik je aan? Men zegt: Nou, je bent toch vrij om te protesteren?. Nou ja, als je dan kunt putten uit bepaalde bronnen, kun je protesteren zoveel als je wilt natuurlijk. Ik weet alleen niet of dat helpt om zenuwziekten en dergelijke ellende te voorkomen.

Ik ben het in principe met U eens. Vele van de revolutionaire jongeren van vandaag tasten datgene aan, waarvan ze in feite leven. En zijn bezig om zichzelf de rechten te ontnemen, waaraan ze nu de vrijheid ontnemen om de maatschappij aan te vallen. Dat is volledig waar. Maar we moeten het dus ook kunnen begrijpen.

En nu is het een kwestie van smaak, ik ~~verkeert~~ zie liever de westelijke wereld op het ogenblik nog dan de Chinese. En ik zie liever nog het gestuntel van de kletsgrage democraten, dan de sterke beslissingskracht van een dictatuur, die alles met de politie doorzet. Maar dat is een kwestie dus van: hoe zie ik het zelf. Maar wanneer zegt: het is een gevaar!, dan moet je ook vragen: waaróm is het een gevaar. De grote fout, die de mensen maken is altijd, dat ze zeggen: Je tast mij aan en dus is het slecht. Neen, je moet vragen: men tast mij aan, waaróm tast men mij aan? Waarom doen ze het, wat is de oorzaak ervan. En als je die oorzaak weet, dan weet je ook, waar je zélf fout bent en waar de ander faalt. En dán geloof ik wel, dat je een uitweg kunt vinden.

x Is het ook niet Japan, waar China ietwat bevreesd voor is. Niet alleen in betrekking tot een sterk expanderende economie - zie hun recente toenadering tot Amerika? (voorgelezen werd: tot Rusland)

- Ja, Japan is dus geen groot gevaar. Japan had dus eens middelen, waarover China niét kon beschikken en een eenheid, die in China niet bestond. Nu is China een eenheid, ze hoeven dus niet meer bang te zijn voor Japan. Maar ze hebben wel behoefte aan de techniek van Japan. En wanneer U nu ziet, hoe de ontwikkeling op het ogeblik in Japan is, dan zult U met enige verbazing zien, dat onder de meest geslaagde studenten vaak erg linkse jongeren zijn, het aantal linksgeörienteerde groepen aanmerkelijk toeneemt, ofschoon de bekende trouw aan de groep, waartoe je behoort, - dus de firma, waarvoor je werkt en zo - nog steeds bestaat. Maar deze houdt niet in, dat men niet de resultaten van die firma's graag in de eerste plaats ten goede zou zien komen aan b.v. China.

Als U verder rekening houdt met de manier, waarop Japan op het ogenblik reageert ten aanzien van Taiwan, dan zult U zich ook realiseren, dat dit op zichzelf voor de Amerikanen en voor de Japanse regering onrustbarend is. Het is namelijk een afwijzen van een dominantie door een niet-aziatische cultuur. En dat neemt sterk toe.

x (Volledig onverstaanbare vraag) over expanderen van de japanse economie en op de achtergrond het militaristische .....

- Ja, ik geloof, dat je daar ook weer heel voorzichtig moet zijn met interpreteren. Het is zo, dat wat in een interview wordt gezegd door staatslieden zelden een gehele waarheid omvat. Dat moet U dus goed in ogenschouw nemen. Dingen worden niet gezegd, omdat ze waar zijn, ze worden gezegd, omdat het op dit ogenblik opportuun is, om ze te zeggen.

Maar U moet zich realiseren, dat b.v. de electronica in China zeer veel heeft te danken aan gegevens, die ze uit Japan hebben gekregen. Die hebben ze gekregen. En als U zich realiseert, dat er op het ogenblik een zgn. linkse ondergrondse bestaat, die én over Macao en over Hong Kong voortdurende relaties heeft en gegevens uitwisselt met China en uit Japan, dan moet U er toch wel een beetje anders over gaan denken. Maar dat zijn dingen, die zullen ze niet hardop zeggen. Ze zullen U ook niet vertellen b.v. in Nederland, waar de C.I.A. wel betaalt en waar niet. En niemand zal U graag vertellen, in hoeverre de Chinezen bepaalde bedragen beschikbaar stellen voor propaganda en welke instanties hier door de Russen worden gefinancierd. Ook dat is het geval. En dan zeggen ze: we worden niet beïnvloed. Maar de werkelijkheid is anders.

En het is duidelijk, dat op het ogenblik, dat Rood-China zou zeggen: wij hebben op dit ogenblik reeds veel aan de gegevens, die ons voortdurend uit Japan bereiken, dat ze daarmee de mogelijkheid, om die gegevens te verkrijgen en ook de mogelijkheid om handel te drijven, aanmerkelijk zou ~~kan~~ beperken. De meeste mensen realiseren zich niet: Macao is zogenaamd een Portugese kolonie, maar er is geen enkele persoon van belang, die niet gehoorzaam is aan wat Rood-China wil.

In Hong Kong is de toestand iets anders, maar hier zijn weer heel sterke groeperingen van kolonistische chinezen, die, wanneer het nodig is, de autoriteiten eenvoudig om de tuin kunnen leiden.

x In hoeverre is de I Tjing een schakel tussen twee Europa en het oude Chinese denken? Is de nederlandse vertaling en uitgave van dit boek redelijk?

- Nu, ik zou zeggen, ja, zover als je dus een chinees begrip door een vertaling kunt overdragen aan een Hollander - dat lijkt mij erg moeilijk - is de vertaling wel redelijk, ja. Het is dus een oud systeem, een oud boek. Ik geloof, dat wanneer je de term I Tjing nagaat, dat je komt op ongeveer 1200, in die tijd is het ongeveer ontstaan. De wichel-methode, die eraan ten grondslag ligt kunnen we waarschijnlijk nog wel volgen tot ongeveer 400 voor Christus. Als U mij vraagt, of het de oude waarden overdraagt, dan ben ik een beetje twijfelachtig. Je zou kunnen zeggen, dat men een bepaalde techniek heeft overgedragen, maar dat het begrip voor de achterliggende waarden bij veel Nederlanders beperkt is, punt een, en ten tweede, dat, waar men de mystieke waarde ervan probeert te begrijpen, men de fout begaat, om het te vertalen in westers-esoterische termen. Maar op zich zelf heeft het waarde. En iemand, die het goed begrijpt, kan er ook werkelijk wat mee doen. Maar er zijn er heel veel, die er mee werken, en er zijn er maar heel weinig, die het begrijpen.

x Voorziet U omstreeks 2000 oorlogshandelingen, uitgaande van China, Rusland of enig ander land, met wereld-gevaar?

- Zoals ik heb gezegd, ik acht het niet erg waarschijnlijk. Maar ik wil U wel de kritieke punten noemen. We hebben nu net een heel kritieke periode gehad, die loopt nl. van '63 tot '74. Daar zijn we heel aardig doorheen gekomen. In 1981/2 begint weer een gevarenperiode

Die zal volgens mij, inderdaad geschillen tussen Rusland en China kunnen omvatten, maar naar ik meen, niet op totale schaal, en die loopt dan tot ongeveer 1985. Daarna begint een gevarenschaal van betrekkelijk grote omvang, m. i. voornamelijk betrekking hebbende op culturele omwenteling en niet op directe oorlog van zeg maar 1995 af tot ongeveer 2003.

x Zal de komen eeuw een eeuw van toename van vreedzame coëxistentie worden - de zogenaamde age of Aquarius?

- De eeuw van Aquarius bestaat uit broederschappen. En dat is iets anders dan vreedzame coëxistentie, wat betekent: ik doe net, alsof ik jou niets zal doen, als jij mij niets doet, totdat ik denk, dat ik jou wel wat kan doen en dan houd ik op met coëxisteren. Vreedzame coëxistentie is de grootste leugen, die er bestaat. Vooral, wanneer het gaat om godsdiensten of politieke systemen. Ik geloof dus niet, dat U dáár direct aan moet denken.

Ik geloof eerder, dat de eeuw van Aquarius, de komende eeuw dus vooral te zien zal geven een toenemende broederschap onder de mensen, waarbij dus uit de aard der zaak de principe-strijd van degenen die die broederschap om welke reden danook niet wensen, eerder feller wordt dan minder. Ik geloof dus niet, dat U aan vréde moet denken in de zin van: nu is alles rust en er verandert niets. Maar dat U moet denken aan de wanhopige stuiptrekkingen van de nu bestaande systemen, gebaseerd op verdeeldheid, wanneer zij geconfronteerd worden met een groeiende broederschap tussen de mensen.

x En de invloed van de wereldleraar op China, zal die van betekenis zijn of niet?

- Ik geloof wel, dat die van betekenis is. Het is ons bekend, dat enkele althans van zijn gezegden zijn omgewerkt in maoïstische termen en op het ogenblik in bepaalde pamfletten rondgang maken. En dat betekent, dat ze wat dat betreft zelfs iets voorlopen bij Europa, waar men deze spreuken meestal inspiratief wel herhaald, - daar wordt op het ogenblik erg veel aan gedaan, - maar niet beseft, waar ze vandaan komen. En het daarom ook nog niet zover is gekomen, dat men ze is gaan toekennen aan een bepaalde religie, aan een bepaald genootschap of een bepaalde partij.

x Ik meen, dat er vorig jaar toch wel wat over is gepubliceerd.

- Er is één publicatie over verschenen, overigens niet onder de term "Wereldleraar" in een amerikaans blad, ik geloof in LIFE maar ik heb niet het recht, om er verdere inlichtingen over te geven, omdat het niet de bedoeling is, dat er persoonsverheerlijking tot stand komt, maar wel de bedoeling is, dat er een bepaalde denkwijze ontstaat. Zodra de persoon er te veel bij betrokken raakt, zitten we namelijk wéér met een kerk, en kerken hebben we al genoeg. Wij hebben een leefwijze nodig, die consequent is. En kerken dragen er kennelijk eerder toe bij, dat de mens inconsequent is ten aanzien van zijn geloof en zijn leefwijze beschouwt als iets, wat hij vrijelijk naar eigen behoefte mag bepalen, zolang je in de kerk met de mond maar alle geboden belijdt.

x Zou de wereldleeraar te vergelijken zijn met Jezus' leerstelling zoals die waren aan het begin van onze jaartelling?

- Neen, ik geloof niet, dat je daar een vergelijking kunt gebruiken omdat de wereld anders is, de toestand op de wereld anders is en ook de wereldleraar is een andere figuur, die dus niet mag worden vergeleken met Jezus, hoe U het beeld ook stelt. Wanneer U een vergelijking wilt maken, dat moet U, geloof ik, eerder denken in de richting van de filosofen, Socrates, Xenon en dergelijke.

x Zullen omstreeks het jaar 2000 werkelijk radicale veranderingen plaatsvinden, o.a. door een mogelijke vuurachtige ramp, veroorzaakt door radio-activiteit in de atmosfeer, die de natuurwetten te veel verstoort?

- Dat is een speculatief iets, daar kan met zekerheid niets over gezegd worden. Ik kan U hoogstens wél zeggen, dat wij waarschijnlijk reeds vóór die tijd een aanmerkelijke klimaatsverandering zullen constateren, die de gehele wereld betreft, en waarbij waarschijnlijk Nederland dus komt te liggen in een subtropisch klimaat.

x Maar dat is ideaal!

- Maar luistert U even goed. Wanneer U denkt aan een vuurgordijn dat over deze wereld gaat: Neen. Of er grote rampen zullen gebeuren er staan ons nog wel enkele grote natuurrampen te wachten, maar dat heeft met het onderwerp weinig uitstaande. Maar ik wil me graag daartoe beperken op het ogenblik, omdat we ook de tijd zo langzamer hand in de gaten moeten houden. Dus de laatste vraag.

x Mag ik nog even inhaken op de laatste vraag wat betreft het feit dat de temperatuur stijgt. Zijn we daar al mee bezig?

- De klimaatsverandering is op het ogenblik begonnen en loopt dus op het ogenblik een jaar of acht. En omdat het cyclisch is, - het is dus geen rechtlijnige voortzetting - kunnen we er rekening mee houden dat over ongeveer 20 jaar de gemiddelde wintertemperaturen in Nederland een graad of vijf hoger zullen zijn geworden. Ik hoop, dat dat voldoende is om een aanwijzing te geven.

x Maar heeft dat dan niet tot gevolg, dat de noordelijke landen ook warmer worden en dat het ijs van de Noordpool gaat smelten? Krijgen we dan geen overvloed van water hier?

- Ja, er zouden heel wat mooie plannen in het water kunnen vallen. (Hilariteit). Maar ik geloof dus, dat je nog niet bang hoeft te zijn voor een onmiddellijke drastische verhoging van het gemiddeld peil. Het is zó, wanner die poolkappen aan allebei de kanten zouden smelten, dan zou geloof ik de gemiddelde verhoging zijn zo'n twintig meter, van de waterspiegel. En dat zou natuurlijk voor Nederland fataal zijn. Maar ik denk, dat de werkelijke verhoging niet veel meer zal bedragen in de eerste vijftig jaar dan een gemiddelde van 20 centimeter, en dat is niet de moeite waard.

x Ik zou nog iets willen vragen over cultuurvernietiging door het communisme in verband met de bezetting van Tibet?

- Wat belangrijk was in Tibet, dat is allang weg. Er is dus enorm veel weggevoerd en wat is overgebleven, is in feite dus een traditie die vernietigd is. Maar ook een traditie, die nu niet zo buitengewoon mooi was. Wanneer U van hier naar Tibet kijkt, dan denkt U dus aan bepaalde, zeer beperkte, edele mogelijkheden, die er waren. Maar die waren zeer beperkt en die waren betrekkelijk eenvoudig te verwijderen. En wat overblijft, is een land, dat bijna middeleeuws door kloosters, priesters en monniken wordt geëxploiteerd.

x Werd!

- Werd! Maar als je dat weghaalt, wat blijft er dan van Tibet over? Ik geloof dus, dat voor Tibet, de ontwikkeling, die daar op het ogenblik door Rood-China gebracht wordt, wel belangrijk kan zijn. De Poorten zijn allang gesloten, ook in de Karakorum. En elders worden die binnenkort weer geopend. Oh, als U er naar toe wilt, zult U nog een tijdje moeten wachten, maar de kern ervan is dus in verantwoordelijke handen. Zo, dat was het kernpunt. En hoe die Poorten precies zullen worden heropend en in welke plaatsen, dat kan ik U op het ogenblik ook nog niet zeggen. Maar wanneer U in aanmerking komt ervoor, dan zal er heus wel iemand zijn, die het U vertelt.

x Hoe ziet U China en India, met de kwestie Kashmir?

- Nu, ik geloof, dat dit een kwestie is, waar je niet over na moet denken. Kijk eens, dat China achter Pakistan staat, is heel begrijpelijk, omdat een samenvoeging met India een heel groot gebied heel dicht bij de grens brengt, bij de Chinese grens, een gebied, dat dus enkel door bijgeloof wordt geregeerd, vanuit het chinese standpunt. Dan hebben ze liever te maken met mensen, die een vaste godsdienst en een vaste wet hebben, dan met mensen, die zo'n hele hoop door elkaar lopende meningen en groeperingen hebben.

Vrienden, het is tijd, wij moeten sluiten. Een goede huisgang en bedankt voor Uw aandacht. Goeden avond.